

“What is it that’s going on here?”
Jødedom og Internettet

Sahra Lindeberg og Benny Lindeberg

København

Indledning

Internet er gået hen og blevet en del af hverdagen for flere og flere. Indenfor vort eget felt, religion, var man først lidt skeptisk overfor dette nye medie, men snart gik det op for os, at vi ikke kun kunne søge sekundærlitteratur og diskutere med andre forskningsmiljøer, vi havde faktisk også på Internettet adgang til et enormt kildemateriale. Dette gjorde os for alvor interesserede.

I takt med at stadig flere organisationer og grupper med forskelligt formål og observans er gået på Internettet, har de religiøse organisationer og grupper nemlig også set sig nødsaget til at blande sig i debatten for ikke at miste deres pladser som meningsdanner. Nogle religiøse grupper har sågar været foregangsmand i udviklingen af homepages, idet de i dette medie har set så revolutionerende nye muligheder for udbredelsen af deres budskab, at Internettet har fået en plads i deres teologi.

Efter at have besøgt en række religiøse grupper på Internettet kan man imidlertid ikke lade være at stille sig selv nogle spørgsmål: Hvad sker der med de religiøse grupper, når de går på Internettet? Hvilke metoder anvender grupperne til at formidle det ønskede budskab? Hvordan formår de at anvende mediet? Forandres budskabet, når rammen forandres? Hvordan forholder den enkelte gruppe sig til Internettet? Og kan vi, som studerer de religiøse grupper, anvende tidligere kendte metoder til at forstå og analysere den interaktion, der foregår på Internettet?

For at tage hul på denne diskussion har vi set på to homepages tilhørende to ortodokse jødiske grupperinger nemlig Chabad-chasidim og Satmar-chasidim.

Erving Goffman og “framing”

Erving Goffman er en af de teoretikere, som har beskæftiget sig med forholdet mellem den enkelte og gruppen og med, hvorledes mennesker handler i forskellige situationer, og vi mener, at disse teorier også kan hjælpe os til at forstå, hvad der sker, når en person skal orientere sig på en homepage.

Sent i sit virke introducerer Goffman begrebet “frame analysis”, med hvilket han gør op med den opfattelse, at mennesket selv skaber hele sin verden og debatterer den. Han foreslår

“What is it that’s going on here?”

i stedet at fokusere på situationen. Mennesker spørger: “What is it that’s going on here?” Når man skal tage bestik af en situation, anvendes nogle “frames”, som samfundet stiller til rådighed. Dvs. en situation konstrueres i overensstemmelse med nogle organisationsprincipper, som styrer begivenheder. Det er disse organisationsprincipper, Goffman kalder for “frames”.

Der findes altså nogle strukturer før individet, som er med til at forme de måder, man kan være på, roller man kan indtage. Goffman gør også opmærksom på, at han hviler på en tradition, der går tilbage til William James, A. Schutz og Harold Garfinkel. Udgangspunktet for denne tradition er James’ artikel fra 1869: “The Perception of Reality: Under what circumstances do we think things are real?” I James’ undersøgelse er det væsentlige ikke at se på tingens ontologiske status, men at præcisere hvornår den eksisterer for en person. Denne forskydning betyder, at en ting kan eksistere i én verden, men ikke nødvendigvis i en anden. For James er der altså ikke kun én verden men flere verdener. Garfinkel følger James’ og Schutz’ teorier om en mangfoldighed af verdener, men udvider interessen til også at omfatte reglerne for deres opståen. I skak er der regler, der gør spillet meningsfuldt, giver spillet et mål og styrer handlingerne. Hvis man kunne finde tilsvarende regler for hverdagslivet, ville man have et effektivt redskab til at analysere det sociale liv. Det er det, Goffman forsøger med sin “frame analysis”. En frame er en organisering af den enkeltes oplevelser og interaktion med andre. “frames” er fortolkningskemaer, som gør det muligt at lokalisere, opfatte, identificere og kategorisere de ting, man oplever. (Goffman 1974). Det, der interesserer Goffman, er at isolere de forhold, der muliggør de enkelte skemaer. I artiklen “The Arrangement Between the Sexes” forsøger han at vise, hvordan forskellen kønnene imellem også kan tolkes som et resultat af socialisation. I stedet for at anvende en biologisk model eller anskue forskellen som et resultat af samfundets krav eller pres, undersøger han, hvilke forhold, der vil gøre forskellene til noget væsentligt. Som eksempel nævner han, hvordan mænd og kvinder i mange tilfælde har samme arbejdsplads, kommer de samme steder, undervises sammen, men alligevel mindes vi flere gange dagligt om, at der er forskel på kønnene: offentlige toiletter er kønsadskilte og en del af dagen foregår i andre kønsadskilte miljøer. Dette gør ifølge Goffman folk opmærksomme på, at der er en forskel, som derved gøres til noget så væsentligt, at vi skiller kønnene ad. Som han siger:

The *functioning* of sex-differentiated organs is involved, but there is nothing in this functioning that *biologically* recommends segregation; that arrangement is totally a cultural matter. And what one has is a case of *institutional reflexivity* (vores kursivering): toilet segregation is presented as a natural consequence of the difference between the sex-classes, when in fact it is rather a means of honoring, if not producing, this difference. (Goffman 1977, 205).

Vort identifikationssystem er ligeledes tilbøjeligt til at skelne langs kønsforskelle. Det fortæller os, hvem vi står overfor og hvordan vi bør handle. Til at identificere anvender vi redskaberne: Synet, hørelsen og betegnelser/grammatik.

Kønnet er altså et af de elementer, Goffman tager op som noget centralt for vores hverdagsaktiviteter. Den enkelte vælger ikke selv, hvem det er, men bliver i sin socialisering

mindet om, at der findes kategorierne mand/kvinde, som på afgørende måde vil medvirke til at forme personens selvopfattelse og andres opfattelse af ham/hende.

Goffman taler selvfølgelig ikke direkte om Internet, og umiddelbart kan det da også være vanskeligt at se, hvordan hans teorier kan belyse, hvad der foregår på dette nye medie. Vi mener imidlertid, at det man oplever, når man finder en side frem og forsøger at orientere sig dér, er sammenligneligt med en persons forsøg på at orientere sig i forskellige situationer før vedkommende handler. I begge tilfælde er vi nemlig afhængige af "frames". Her vil man måske kunne indvende, at Internet virker som et anderledes rum, idet velkendte identifikationsmønstre er ophævet: Internettet er meget skriftdomineret, derfor spiller folks køn, påklædning, alder, udseende ingen rolle, de fysiske rammer er ligeledes ophævet og man er ikke umiddelbart sammen med andre mennesker. Det væsentlige er imidlertid, at der stadig er "frames", som personen må indordne sig under, og der er derfor ikke uendelige muligheder. Der er stadig spilleregler, de er blot nogle andre, og dette fortæller os, at hvis vi skal forstå, hvad der foregår på Internettet, og i vort tilfælde hos Chabad- og Satmar-chasidim, må vi først og fremmest gøre os bevidste om de rammer, der opstilles for os på gruppernes sider.

Stuart Hall og hegemoni-begrebet

Goffmans teori kan altså hjælpe os et langt stykke af vejen i vort forsøg på at forstå den interaktion, der foregår mellem den besøgende og homepagen på Internettet, idet han peger på de på forhånd givne "frames", som på Internettet kommer til udtryk som: Farver, sprog og sprogbrug, skriftform, grafik, symboler, billeder, udsmykning, søgeord, FAQ'en (frequently asked questions), links o.l. (se nedenfor). Goffman interesserer sig imidlertid ikke for, hvorfra "frames" ene kommer, og fortæller os dermed ikke noget om de forskellige gruppers kamp om at sætte "frames" ene og dermed om at definere virkeligheden for os. Her må vi hente hjælp hos Stuart Hall.

Hall introducerer begrebet *hegemoni*, et begreb som forudsætter en bestemt opfattelse af sprog og social praksis. Betydningen af en ting eller et begreb er et socialt anliggende. Sproget er ikke bærer af en tings væsen eller noget lignende, men symboliserer den. Ligesom Goffman har vist, er betydning situationsafhængig. Betydningen af køn eksisterer ikke på forhånd. Betydningen af forskellen mellem kønnene "bor" ikke i biologien, men er et socialt anliggende. Tingen har altså ikke en karakter, som overføres til sproget, som så afleverer den til modtageren. Betydning er derimod en social praksis. Sproget opfattes imidlertid af Hall som en meningstilskrivende instans. Dette betyder, at der kan tilskrives flere betydninger til den samme begivenhed/ting. Der er ikke en korrekt betydning af en begivenhed, men mulighed for mange forskellige fortolkninger af den samme sag. Med dette slået fast forskyder han interessen fra de faktiske "frames" til den politik, der ligger bag udformningen af dem. Med andre ord mener han, at der bag udformningen af repræsentationer ligger en interesse. (Hall 1982).

For at forklare dette beskriver Hall, hvordan han er blevet betegnet med de fem termer

“What is it that’s going on here?”

“coloured,” “West-Indian,” “negro,” “immigrant” og “black.” Hver af termene signficerer noget forskelligt alt efter om de bruges i en engelsk eller jamaicansk kontekst. På Jamaica var betegnelsen “coloured” et niveau over “black,” idet der her udfoldede sig et værdihierarki med forskellige nuancer af betegnelsen “farvet”. I England derimod var der kun “coloured” i modsætning til “white.” På Jamaica var det i hele den koloniale periode forbundet med noget negativt at være “coloured,” indtil betegnelsen i den post-koloniale periode blev forbundet med oprindelighed og “Jamaica-ness”. Med disse to eksempler viser han vigtigheden af at forstå en term i dens kontekst, og vigtigheden af at fokusere på, hvorledes begreber kan dis- og reartikuleres afhængig af grupperes interesse. (Hall 1985, 107-111).

I denne sammenhæng får mediet en særdeles væsentlig position, idet dets funktion er at producere betydning. Mediet har magt til at significere begivenheder. Det er om denne funktion, kampen står, idet mediets signifikation skaber en kollektiv forståelse af verden. Derfra kan der mobiliseres handlekraft, idet vi handler ud fra definitionen af situationen jf. Goffman. Derfor bliver det også afgørende for medierne at placere en begivenhed i det “rette” klassifikationssystem. Medierne forsøger at positionere den seende eller læseren. Læseren skal bringes til at opfatte et forhold på en bestemt måde. Positionering markerer forskelle i klassifikationssystemer. Forskellige sociale grupper/krafter vil forsøge at tilkæmpe sig signifikationsmidlerne og adgangen til dem. Medierne giver bestemte grupper mulighed for at repræsentere/significere begivenhederne og for at sætte dagsordenen. Samtidig marginaliseres andre synspunkter. Dette betyder ifølge Hall, at indenfor grupper er der nok en eller anden form for enhed, men den baserer sig ikke på nogen essentiel eller transcendent karakter. Snarere foregår der en kamp indenfor grupperne om at repræsentere gruppen, og vi mener, at det netop er en sådan kamp, der finder sted mellem de ortodokse jødiske grupper på Internettet og vi vil derfor i det følgende analysere, hvorledes de forsøger at anvende dette medie som våben i denne kamp.

Chabab-Lubavitch in cyberspace¹

“Spreading Judaism at the Speed of Light” lyder overskriften på Chabads homepage. Siden er symmetrisk struktureret. Inderst finder vi en cirkel med velkomstordene: Welcome to *Chabad-Lubavitch in Cyberspace*. Cirklen er omgivet af fire felter, som udgør selve homepagens struktur. Dertil kommer et femte felt, som er en søjle placeret til venstre for cirklen. De fire firkantede felter har hver især en overskrift, og udgør de interaktive felter, Chabad stiller til rådighed. Overskrifterne lyder: “Festivals”, “Torah”, “Chasidism” og

¹ Der findes utrolig mange henvisninger, ca. 8700, til “Chabad” på Alta Vista. Vi har valgt at beskæftige os med den, som kaldes den officielle, idet den har generel relevans for Chabad. Mange af de andre er homepages for lokale menigheder, hvor der oplyses om aktiviteter i nærmiljøet. Et alternativ havde været Tseirei Chabad in Israel (www.chabad.org.il), Chabads ungdomsafdeling i Israel, som også har en omfattende homepage med et mere generelt præg.

“Moshiach”.

1) “Festivals”. Under dette felt bringes informationer om sabbat og den aktuelle højtid, og feltet opdateres derfor regelmæssigt. I skrivende stund beskrives shavuot i detaljer. Under overskriften finder vi elleve underoverskrifter, som ved sin ensartede skrift og opstilling signalerer, at punkterne vægtes ens. Først forklares vi, hvad Shavuot i det hele taget er, og gøres eksplicit opmærksom på, at overdragelsen af Torah er en historisk begivenhed. Herefter forklarer man, hvad den fortidige begivenhed betyder for os i dag, og her finder vi ikke en længere spekulation over det spirituelle aspekt ved denne helligdag, som man måske kunne have ventet, men bliver givet konkrete anvisninger på, hvordan vi kan helligholde dagene: Der bringes et skema over shavuot med datoer og tidspunkter med, hvad der skal gøres i løbet af dagene og velsignelserne af lysene på hebraisk men i transskription. Herefter får vi en beskrivelse af, hvad Torah er og den bliver på Chabads homepage gennemgået i tre dele: den skriftlige Torah, den mundtlige Torah og den skjulte. Den skjulte Torah er den kabbalistiske tradition med chasidismen som dens højeste udtryk. Gennem det meste af historien, fortæller Chabad, var den esoteriske dimension af Torah skjult for almindelige jøder, og de jødiske lærde fikserede primært på talmudisk logik og praktisk lov. Jøderne i diasporaen kom længere og længere væk fra troen, og den åndelige dimension forsvandt. Først med fremkomsten af gamle kabbalistiske tekster, som længe havde været skjult for almindelige mennesker, og i særdeleshed med Besht og dermed med chasidismens opståen bliver den *gamle* mystiske sandhed tilgængelig for alle. Ved hjælp af chasidismen bliver mitzvot, som før syntes mekaniske og ritualistiske, levende og betydningsfulde, og den hjælper os med at genopleve åbenbaringen på Sinai. Dette får chasiden til at arbejde for en bedre verden, hvilket i sidste ende vil fremme den messianske tidsalder. Til sidst bringes kæden af åbenbaringer: Rabbi Shimon Bar Yochai, Ari, Besht og Rabbi Shneur Zalman af Ladi (“Besht’s spiritual grandson”). De to sidste afsnit er helliget de traditioner, som er knyttet til denne højtid, blandt andet bringes opskrifter på blintzes. Nederst står en opfordring fra den sidste lubavitcher rebbe om at gå i synagogen for at høre Torah. (www.chabad.org/holiday.html).

2) “Torah”. Under feltet med overskriften “Torah” tilbydes vi fire muligheder: den skjulte betydning af de hebraiske bogstaver, studiekredse med læsning af Tanya, HaYom Yom og Rambam, udlægning af ugens Torah portion og en jødisk/sekulær kalender. Det gennemgående træk er, at Torah kun kan forstås ved et studium af Tanya, som er navnet på den første lubavitcher rebbes hovedskrift. Tanya er inddelt i 53 kapitler, som svarer til inddelingen af Torah, og fungerer således som tekstnøgle for Chabad-Chasidim. (www.chabad.org/luach.html).

3) “Chasidism”. Feltet med titlen “chasidism” giver indtryk af at være en beskrivelse af hele den chasidiske bevægelse fra dens etablering til i dag. Imidlertid præsenteres vi kun for Besht, Maggiden og lubavitcher-dynastiet. Ud for hver af de ni første rebber er der en lille tekst med et billede enten af rebben selv eller af et af hans skrifter. Teksterne er ikke en behandling af de pågældende rebbers tænkning, men en blanding af små anekdoter og citater fra rebberne. Den niende lubavitcher rebbe, Menachem Mendel Schneersohn, får imidlertid en hel side, hvor man roser ham for hans hellige eksistens, salomoniske visdom, hans vision

“What is it that’s going on here?”

for en perfekt verden og kærlighed til menneskeheden helt ud i den fjerneste afkrog af verden. Herefter fortælles om hans enestående indsats for jødedommen. I denne forbindelse nævnes blandt andet hjælpen til sovjet-jøderne og kampen mod assimilationen. Siden afsluttes med at konstatere, at det er umuligt at fatte rebben som en person og den indflydelse han havde i verden, og med en opfordring til at hjælpe ham i hans stræben for en god verden. (www.chabad.org/chasidism.html).

4) “Moshiach”. Rent omfangsmæssigt er filerne, vi finder bag feltet med navnet “Moshiach” langt de største. Under seks overskrifter behandles troen på Messias gennem et interview med et Chabad-medlem, gennem udlægning af autoritative skrifter og gennem fremstillinger i Chabad-litteraturen. Ifølge et interview med Manis Friedman, en fremtrædende figur indenfor Chabad-bevægelsen, som er den første fil under “Moshiach”, er troen på Messias’ komme en integreret del af jødedommen og indtager en meget central plads i såvel de autoritative skrifter, Talmud, Midrash, Maimonides, som i liturgien. Også lubavitcher-rebberne opfordrede til fornyet opmærksomhed og vægtlæggen på ideen om Messias’ komme. Reaktionen på dette har spændt fra stor entusiasme til intens opposition. Ifølge Friedman erklærer Messias ikke sig selv for at være Messias, men vi kan selv erkende det ved en forbedring i verden, idet krig, hunger, lidelse og så videre ender. Herudover ændres folks attitude sig og de kommer til at anerkende det gode. Vi er på vej mod den messianske tidsalder, mener han, vi har i vores generation oplevet en bevægelse henimod jødedommen i modsætning til tidligere. For halvtreds år siden var jødedommen i tilbagegang, men nu vender folk tilbage. Dette ses ikke i antallet af baalei tshuva men i en mere generel ændring i folks attitude overfor jødedommen og overholdelsen af de centrale dele af denne. Det vil sige, man ser en intensivering af alt, som Gud ønsker af os, og hvad Torahan ønsker, og vi ser hermed en øget aktivisme. I denne forbindelse nævnes Rebbers særlige indsats for at ændre folks opfattelse:

What is also unique is the approach the Rebbe has taken in the last 40 years: that every Jew is Jewish, and every Jew wants to do mitzvos, and no Jew can sever his or her ties with G-d, and no Jew is ever lost. And indeed here you have people who are intermarried, totally ignorant, totally assimilated, but they want to be Jewish, and they don’t hesitate to come to a rabbi and say, “Teach me.” (www.chabad.org/gopher/ideal/welsp.htm).

5) På det sidste område kan den besøgende gøre brug af særlige tjenester: “Text only”, “About”, “Directory”, “Links”, “Subscribe”, “Search”, “Feedback” og “Questions”. Under “About” præsenterer Chabad sig selv og sin mission med at være på Internettet: *Chabad-Lubavitch in Cyberspace* bestyres af Merkos L’Inyonei Chinuch, lubavitcher-bevægelsens uddannelsesafdeling, og deres erklærede formål er at udbrede den viden og glæde, som er iboende en Torah-tro livsførelse. Endvidere offentliggøres en adresse, hvortil man kan sende donationer til *Chabad-Lubavitch in Cyberspace* og tidspunkter for gudstjenester i 770 Eastern Parkway. Til slut skriver de om sig selv, at de har fået en fast stand på Smithsonian American History Museum in Washington D.C. i anerkendelse af deres enestående indsats for at oplyse om jødedom gennem cyberspace. Der gøres i denne

forbindelse opmærksom på, at de med dette initiativ når ud til såvel ikke-jøder som jøder og så langt som til Alaska, til folk, hvis eneste kontakt med jødedommen er Internettet. Planen er nemlig at samle folk fra alle dele af jorden til at være sammen om jødedommen i denne nye virkelighed.

Under "Links" oplyser Chabad forslag til såvel andre lokale Chabad-menigheders homepages som til andre jødiske homepages. Med hensyn til andre jødiske homepages gør de opmærksom på, at vi nu forlader *Chabad-Lubavitch in Cyberspace*, og at de derfor ikke kan tage ansvar for, hvad læseren vil finde på anførte homepages. De har forsøgt at efterprøve siderne for deres jødiske værdi, men på de links, som de andre homepages oplyser, vil læseren kunne blive overrasket. De homepages Chabad henviser til, er sider, hvor man kan lære at læse hebraisk, få hjælp til at komme ud af forskellige misbrug, henvisninger til forretninger med kosher-mad, Torah-klasser, informationer for jødiske brude etc. Der henvises f.eks. ikke til andre denominationers eller chasidiske hofs homepages.

"Search" fungerer glimrende. Herfra er det muligt at søge på ord i samtlige dokumenter, som Chabad har lagt på Internettet, og det vil sige adskillige tusinder dokumenter. Ved en søgning bliver man ikke blot anvist det relevante dokument, men bliver endog ført til det sted i dokumentet, hvor søgeordet står.

"Questions" servicen er ligeledes imponerende. Webmaster svarer på over 150 e-mails dagligt, og det vil sige, at man øjeblikkeligt får svar, når man sender sit spørgsmål. Her skal det imidlertid nævnes, at man som besøgende ikke kan aflæse, hvor mange andre der besøger Chabads homepage, kommunikere med andre besøgende eller læse andres spørgsmål til webmaster. Dette er almindeligt på andre homepages, hvor man for eksempel indsætter en "hit"-tæller, der registrerer, hvor mange besøgende der har været eller giver mulighed for at besøgende kan kommunikere med hinanden.

Farverne, som Chabad har valgt at anvende på deres homepage, er alle mørke og lidt afdæmpede, idet velkomstsiden er holdt i mørkeblå kombineret med mørkeorange og opslagssiderne endog i sort/hvid. Mængden af billeder og brugen af grafik er også yderst beskeden. De eneste illustrationer, der findes på siden, er af de forskellige lubavitcher-rebber og disse kan kun af omveje down-loades. Herudover er det interessant, at de heller ikke har gjort noget forsøg på at skabe en fornemmelse af at være i et rum. En almindelig opfattelse er, at webmaster bør kopiere kendte mødesteder fra den "virkelige" verden, som for eksempel et hus, et kvarter, et hotel o.l., for at skabe et levende miljø. Som udgangspunkt er Internettet nemlig uden rumlige og tidslige orienteringspunkter.² Umiddelbart ville det være naturligt, hvis man fra Chabads side for eksempel havde taget 770 Eastern Parkway eller en synagoge som model, men dette er ikke tilstræbt. Alt i alt må vi konkludere, at siden via sit farvevalg og manglende illustrationer giver en følelse af alvor og seriøsitet.

² John Coate er en af pionererne indenfor IT og skaberen af en af de første on-line services, The Well i San Francisco. Han har udgivet en vejledning i at oprette konferencer på Internettet, hvori han behandler nogle af problemstillingerne. (gopher.well.sf.ca.us:70/0/Community/innkeeping).

Welcome to Satmar³

Ud fra overskriften *Welcome to Satmar* og de to billeder af henholdsvis den afdøde Satmar-rebbe Joel Teitelbaum og dennes nevø Moshe Teitelbaum kan der ikke herske tvivl om, at den besøgende har bevæget sig ind i satmarernes univers. Satmarernes velkomstsider er delt i tre felter. Det vil sige, at skærmbilledet er delt horisontalt og vertikalt, således at der fremstår et smalt felt til venstre, som går fra top til bund og to store felter til højre. I øverste felt til højre, som er det største, finder vi som sagt overskriften på siden *Welcome to Satmar*, som er placeret under to billeder af to personer klædt i sort rabbiner hat, lang sort kaftan og med stort skæg, og som man med et begrænset kendskab til den jødiske verden kan identificere som Moshe og Joel Teitelbaum og et billede af den sidstnævntes hovedværk *Sefer V’Joel Moshe*⁴, som er berømt/berytget for sin klare fremstilling af en radikal anti-zionisme. Under velkomstordene findes et interaktivt felt kaldet “unofficial”, hvilket antyder satmarernes opfattelse af deres homepage. Bag “unofficial” bliver vi nemlig gjort opmærksom på, at denne homepage ikke er satmarernes officielle (der eksisterer ikke en officiel), men er en homepage redigeret af et fremtrædende Satmar-medlem, som dog har fået adskillige rebbers velsignelse til sit projekt.⁵ Nederst i dette felt finder vi en række reklamer, som er sidens sponsorer, og som det er muligt at få flere informationer om ved at klikke på deres reklamefelter. Herudover kan man få oplyst, hvorledes man kan blive den nye sponsor for homepagen.

I det nederste felt til højre finder vi sidens egentlige indhold, det vil sige, her opremses emnerne, som siden tilbyder den besøgende. Vi kan vælge mellem seks overskrifter: “The Satmar community”, “In the Middle East”, “Letters to the Editor”, “The Jewish Calendar”, “Now Terror in New York” og “Bookshelf”.

Under “The Satmar Community” finder vi artiklen “NY State Creates New School District For Satmar Village, Kiryas Joel” af Daniel Rubin, som er en detaljeret beskrivelse af satmarernes forsøg på at få lov til at oprette en skole for deres handicappede børn. Der har været diskussion, om der kan opnåes statsstøtte til skolen, idet domstolen ikke fandt, at den opfyldte § 1 i den amerikanske grundlov, som siger, at stat og kirke skal holdes adskilt, idet skolen kun er for chasidiske børn. Nu ser det imidlertid ud til, at loven alligevel vil gå igennem, og skolen hermed vil få statsstøtte. Til slut på siden bemærkes det, at American Jewish Congress, “which since its founding days didn’t ever miss an opportunity to encourage assimilation and fight Jewish traditional values”, har fordømt en godkendelse af loven. En dag vil de måske alligevel identificere sig med ægte jødedom, hvilket de på nuværende tidspunkt mangler, skriver Rubin.

³ Søgeordet “Satmar” gav ca. 100 resultater på Alta Vista, altså væsentligt mindre end Chabads ca. 8700 referencer.

⁴ Anti-zionismen har været satmarernes mærkesag siden Anden Verdenskrig, jf. Abramov. D. Landaus bog *Piety and Power: The World of Jewish Fundamentalism* fra 1993 behandler emnet i dag.

⁵ På trods af gentagne henvendelser til webmaster har vi dog ikke kunnet få oplyst, hvem disse rebber er.

I denne periode er "In The Middle East" en artikel af Menashe Frank: "We Mourned In The Past, We Mourn Today". Kun indrammet af to mere eksplicitte forfatterkommentarer, er artiklen en distanceret beskrivelse af det terrorangreb, som fandt sted i Jerusalem på Mahane Yehuda. Frank indleder med at skrive, at vi endnu engang blev mindet om, at vi stadig er i eksil uanset, hvor vi er også i den antaget sikre havn Israel. Som afslutning skriver forfatteren, hvordan vi alle sørger over ofrene og ønsker, at dette må være de sidste ofre for den zionistiske stat: "May those who perished be the last casualties being sacrificed for the cause of the Zionist state of Israel who accounts for thousands of innocent precious Jewish (sic!) who's (sic!) blood were shed for this dangerous, anti-Torah, and anti-Jewish state".

På "Letters To The Editor"/"Visitors (sic) Forum" kan læseren skrive til redaktøren og stille spørgsmål eller blot kommentere homepagen. I modsætning til på *Chabad-Lubavitch in Cyberspace's* Questions-funktion får vi hos satmarerne lov at se de andre læseseres breve, og da der også kan ses overordentlig kritiske breve, må vi slutte, at der ikke finder nogen censur af betydning sted. Imidlertid sletter redaktøren afsenderadressen fra brevene, når disse er opgivet. Størstedelen af brevene er faktisk fra ikke-satmarere eller fra folk, som befinder sig i bevægelsens periferi (og er i overensstemmelse med den mål-gruppe, redaktøren selv siger, han henvender sig til (se nedenfor)). De kritiske henvendelser drejer sig næsten uden undtagelse om satmarernes opposition til staten Israel. Hovedargumentet mod denne opfattelse er, at satmarerne ved at delegitimere staten Israel, forærer argumenter til de "goyim", som modarbejder Israel. Desuden vil deres kritik af andre jødiske holdninger splitte det jødiske folk og dermed gøre dem svagere overfor den ikke-jødiske verden.

Det fjerde punkt "The Jewish Calendar" er i øjeblikket en lille artikel om Tisha B' Av af Yisroel Lipman Dershowicz. Gennem en udlægning af Mishna, Gemora og kommentarerne forklarer Dershowicz, hvorfor denne helligdag holdes. Vægten lægges på forklaringen af de tragedier, der er indtrådt på denne dag. Ingen praktiske forskrifter indgår i behandlingen.

"Now Terror in NY" er en artikel, som webmaster har "kopieret" fra avisen New York Post. Der gøres ikke opmærksom på, hvilken dato artiklen er fra og hvor meget, der er redigeret i den, men vi kan ud fra afslutningsordene "May the Almighty keep His right hand upon the House of Israel, and guard them from all harm" konstatere, at der ikke er tale om en direkte gengivelse af avisartiklen. Artiklen, som hedder "Feds: Arab Suspects Planned New York City Bloodbath", fortæller, hvordan to unge arabere planlagde et terrorangreb på Atlantic Avenue subway station i New York. Størsteparten af artiklen refererer den diskussion, der har fundet sted mellem politikerne i kølvandet på optrævlingen af sagen. Et centralt element er sammenkoblingen mellem terroristerne og Israel.

"Bookshelf" er en række små anmeldelser af bøger, som kan bestilles via homepagen. Her finder vi bøger af Satmar-rebber Joel Teitelbaum, men det overraskende er, at bøger af mere akademisk karakter som for eksempel Israel Rubins *Satmar: Two Generations Of An Urban Island* og *Satmar: An Island In The City* også er tilgængelige.

I søjlen til venstre tilbydes vi syv funktioner: "Statement", "News", "Articles", "Photos", "F.A.Q.", "Archives" og "Forum", hvoraf "News" og "Forum" er sammenfaldende med felterne til højre og tre, nemlig "Photos", "Articles" og "Archives", endnu ikke fungerer.

"Statement" er en side, hvor homepagen fortæller om sig selv. Først fremlægges

“What is it that’s going on here?”

homepagens hensigtserklæring i fire punkter. Missionen er: 1) En opposition til etableringen og bevarelsen af Staten Israel, 2) at gøre folk bevidste om, at jødisk lov forbyder jøderne at oprette en stat før Messias’ komme, 3) at protestere mod den zionistiske regering i Israel som forfølger religiøse menigheder og 4) at fortælle verden om Satmar-menigheden.

Til slut fortælles om homepagens succes.

Øverst på FAQ-siden står der med små bogstaver, at det nedenstående hovedsageligt er uddrag fra Teitelbaums bøger *Sefer V’Joel Moshe* og *Al Hageileh V’Al Hatmireh*. Det er dog ikke muligt for læseren at distingvere mellem, hvad der er Teitelbaum og hvad der er Rubin, fordi der ikke er nogen direkte citater fra Teitelbaums bøger.

Til at begynde med understreges endnu engang homepagens uafhængighed. Siden redigeres af en uafhængig gruppe Satmar-chasider og repræsenterer ikke Satmar-kongregationen eller nogen anden organisation. Det understreges, at siden i særdeleshed ikke har noget at gøre med Neturei Karta, som redaktøren mener, bespøtter Guds navn ved sine aggressive handlinger og samarbejde med araberne.

Homepagen, skriver Rubin, er på ingen måde stilet til de chasidiske jøder, som er blevet opdraget efter en strikt livsstil, der forbyder brug af moderne medier såsom TV, radio og aviser, eller som er blevet uddannet efter gode idealer, og dermed er bevidste om de store helgeners holdning til Israel.

I udvidet form fremstilles formålet med siden også igen: Man ønsker at protestere mod etableringen og eksistensen af staten Israel og at åbenbare for hele verden zionismens ondskab. Zionisterne fremmer vanhelligelsen af sabbatten, åbner grave og stjæler de menneskelige rester og fratager årligt 1½ million jødiske børn deres tro og tradition. Herudover er det vigtigt at fortælle, skriver Rubin, hvorledes den zionistiske regering opfører sig overfor de religiøse. Blot fordi sidstnævnte protesterede mod regeringens utålelige opførsel, tævede og arresterede det infame politi de fromme jøder.

“What were the intentions of the Zionist founders of Israel”, lyder et spørgsmål, som danner overskrift for et af afsnittene. Spørgsmålet besvares med et citat af Herzl: “I look out to see throngs of Jews entering the big cathedral in Vienna” efterfulgt af en kommentar af Rubin: “Indeed, his [Herzl’s] children later converted to Islam or Catholicism”. Herzls mål var at få det jødiske folk ud af eksilet ved menneskelig kraft og herved gøre det jødiske folk til en nation som alle andre nationer. Denne ideologi står i direkte kontrast til Torahen, som fromme jøder har ofret deres liv for gennem århundreder.

Den zionistiske stat har aldrig og vil aldrig komme til at repræsentere det jødiske folk, og de vil heller aldrig kunne komme til at kalde sig det jødiske folks beskyttere efter deres forrædelse af de europæiske jøder under Anden Verdenskrig. Redaktøren forklarer, hvorledes zionistiske ledere var medskyldige i Holocaust, idet de inden krigen provokerede tyskerne ved at proklamere en international boykot mod den tyske regering. Desuden underminerede de zionistiske ledere og the Jewish (?) (sic!) Agency alle forsøg blandt andet fra Rabbi Michael Ber Wisemandel og Joel Brand på at forhindre folkedrabet på jøderne. Zionisterne mente nemlig, at den eneste måde hvorpå de kunne kræve et land var ved jødisk blod. Rubin forsikrer her læseren om, at han bygger disse antagelser på pålidelige historikere.

Ortodokse jøder er imod staten Israel, konstaterer Rubin, hvilket skyldes, at de opfatter

eksilet som et guddommeligt indstiftet dekret, som resultat af det jødiske folks synder. Før Gud på mirakuløs vis ender historien, har vi ingen krav på Det Hellige Land, og vi må derfor adlyde lovene i de lande, vi bor. Før Anden Verdenskrig var alle jødiske ledere, chasidiske såvel som ikke-chasidiske rabbinere, kritiske overfor zionismen. Først efter etableringen af staten fraveg en del af de ortodokse deres principper for at opnå materielle goder fra den zionistiske stat.

Satmarernes homepage ligner - sammenlignet med *Chabad-Lubavitch in Cyberspace* - mere andre homepages, som vi finder på WWW. Dvs. satmarerne anvender mange farver især på velkomstsiden og mange forskellige skrifttyper, skygger og marmoreringer. Desuden har man benyttet de nu meget populære tables til at opbygge siden og Java-teknologi til at indsætte bevægelige figurer. Forneden på siden ruller løbende kommentarer og til venstre er indsat en hittæller, der fortæller, hvor mange besøgende siden har haft. Med andre ord er satmarernes homepage mere som andre homepages og i modsætning til *Chabad-Lubavitch in Cyberspace*, der mere taler til intellektet, taler *Welcome to Satmar* mere til øjet og giver legebarnet lyst til at prøve teknikken af. Et exceptionelt træk ved satmarernes homepage er imidlertid, at der ikke findes nogen links til andre homepages.

Den ægte jødedom

Både *Welcome to Satmar* og *Chabad-Lubavitch in Cyberspace* tilbyder sig under søgning på ordet "Judaism", hvilket betyder, at både webmaster fra Satmar og fra Chabad ønsker at tiltrække den målgruppe, som forsøger at få noget at vide om jødedommen. Efter en gennemlæsning af de to homepages kan det imidlertid være vanskeligt at forstå, at vi her præsenteres for samme emne, idet de både i form og indhold er så vidt forskellige. Ikke desto mindre får den surfer, som er kommet ind på en af homepagene og som ikke af egen drift søger over på andre homepages om jødedom, ikke det indtryk, at jødedom kan forstås anderledes end, det præsenteres på den homepage, han befinder sig på. Når surferen er kommet ind på siden, gives nemlig nogle regler/"frames", som han må agere efter. Det vil sige, at han præsenteres for en række muligheder, som giver indtryk af at dække, hvad der er vigtigt indenfor jødedommen, men samtidig for endnu flere begrænsninger, som - uanset hvordan han handler - vil efterlade ham med nogle bestemte konklusioner.

I situationen, hvor den besøgende skal orientere sig på Chabads velkomstsider, bliver han "framed" af de fire interaktive felter "Festivals", "Torah", "Chasidism" og "Moshiach", som vi får indtryk af dækker jødedommen på grund af sidens overskrift: "Spreading Judaism at the Speed of Light". Med andre ord signalerer siden ved sin udelukkelse af andre ord, begreber etc., som man kunne have valgt, hvis man skulle fremstille jødedommen, at jødedommen naturligt kan opdeles under disse fire overskrifter og at det kun giver mening at spørge ved hjælp af disse, hvis man beskæftiger sig med emnet jødedom. Som vist ovenfor er teksten bag de fire interaktive felter heller ikke fora, dvs. åbner op for forskellige vinkler på f.eks. begrebet "messias", men har i sin behandling af emnet/begrebet en klar prioritering

“What is it that’s going on here?”

af stoffet, som resulterer i, at vi efterlades med en indiskutabel pointe. Kort sagt præsenteres vi under de fire punkter for lubavitchernes opfattelse af autentisk jødedom og for hvordan de mener, at man opfylder kravet om at være en god jøde: “Festivals” lægger vægt på den konkrete overholdelse af mitzvot, “Torah” gør læseren klart, at Torah ikke kan studeres uden Tanya og “Chasidism”, som man i forvejen overraskes over, er et punkt man medtager, hvis jødedommen skal beskrives under fire punkter, indsnævrer chasidismen til kun at betyde lubavitcher-dynastiet med særlig vægt på den sidste rebbe, sc. Menachem Mendel Schneersohn.

Selvom sidstnævnte ikke nævnes direkte under “Moshiach”, er denne også omdrejningspunktet her, idet det fastslås, at den aktivisme, via hvilken vi kan konkludere, at den messianske tidsalder er i gang, begyndte for netop 50 år siden, det vil sige, da Schneersohn blev indsat som rebbe af lubavitcher-dynastiet. Vi må altså konkludere, at selvom vi på Chabads homepage får en følelse af at kunne vælge de oplysninger om jødedommen, man selv ønsker, fører alle veje til Rom. Dvs. at Chabads indlagte “frames” får surferen til på egen hånd at konstruere Chabads teologi. Chabads søgesystem er meget omfattende og imponerende opbygget, men også her må man selvfølgelig spille efter Chabads spilleregler, dvs., hvis man for eksempel søger på ordet Israel, henvises man til Israel Baal Shem Tov.

Herudover gives vi på Chabads homepage kun en meget begrænset mulighed for at søge ud på andre websites, som har med jødedommen at gøre. Vi kan for eksempel ikke komme ud på andre denominationers sider, ikke-religiøse men jødiske organisationers sider eller til andre chasidiske hofs hjemmesider. Vi henvises kun til links, som er uden eksplicit ideologisk indhold eller som er direkte forenelige med Chabads tænkning, hvilket vil sige, at de heller ikke af denne vej giver den besøgende mulighed for at se andre opfattelser af, hvad jødedommen er.

Selvom vi også finder vej til satmarernes homepage via søgeordet “Judaism”, kan det i modsætning til *Chabad-Lubavitch in Cyberspace* være vanskeligt for en udenforstående at vide, at *Welcome to Satmar* har tilknytning til en jødisk gruppe, idet der ikke står noget om jødedom på velkomstsiden. Satmarernes homepage synes i det hele taget at være organiseret efter helt andre principper end Chabads. Hvor Chabads homepage mere fremstår som en dogmatik, er satmarernes nærmest bygget op som en ugeavis (homepagen opdateres ugentligt) med artikler fra ind- og udland, kulturstof og læserbreve. Umiddelbart virker denne form med dens åbenlyse hensigtserklæring og målgruppe, direkte opposition til andre grupper og deres ucensurerede brevkasse langt mere åben. Først efter at have besøgt siden adskillige gange går det imidlertid op for en, at man alle steder finder sig indrullet i en debat for eller imod zionismen, et emne som i størstedelen af den jødiske verden ikke længere er interessant at diskutere, efter staten Israel blev oprettet.⁶ I dette forum bliver dette spørgsmål imidlertid alt afgørende for en, hvad enten man sympatiserer med det ene eller

⁶ Udover at alle artikler relaterer sig til dette spørgsmål, er grafikken også med til at minde læseren om problemstillingen, for eksempel skal man hver gang, man er blevet færdig med en tekst eller ønsker at vende tilbage til velkomstsiden (index) klikke på et billede af *Sefer V’Joel Moshe*, der fungerer som back-knap.

det andet synspunkt.

Det er forståeligt, at de to hjemmeses rent indholdsmæssigt er vidt forskellige, da gruppernes opfattelse af autentisk jødedom nærmest kan siges at være modsatrettede: Messianismen er de senere år blevet det centrale hos Chabad, hvilket har ført til, at bevægelsen er stærkt missionerende og vægten lægges hermed på aktivisme og prakticisme. Satmarerne derimod, som har gjort anti-zionismen til den alt overskyggende mærkesag, er langt mere eksklusive og forsøger i højere grad at fastholde en mindre kernegruppe end at tiltrække nye medlemmer. Deres strategi har derfor været en stærk opposition til andre grupper. Disse opfattelser, som afspejler de to bevægelser politik overfor det moderne samfund i deres forsøg på at bevare deres identitet, har også konsekvenser for deres syn på Internettet.

Chabad har, som en af de første religiøse grupper set en mulighed snarere end en trussel i de elektroniske medier til at få deres budskab ud så hurtigt som muligt til så mange som muligt, og da Internettet blev introduceret, så de i dette medie så vide perspektiver for deres mission, at man decideret opfattede Internettet som del af den guddommelige plan. Faktisk er Es. 2,4: " De skal smede deres sværd om til plovjern og deres spyd til vingårdsknive" blevet tolket netop som et billede på Internettet. Internettet blev nemlig oprindeligt skabt til militære formål, men er nu blevet et globalt kommunikationssystem, med hvilket Chabad kan udbrede Torah-viden verden over. Chabad har altså med Lubavitcher Rebben som foregangsmand valgt at opfatte Internettet i et messiansk perspektiv, og da denne holdning yderligere er blevet legitimeret ved hjælp af skriften, er Internettet blevet en integreret del af deres teologi. (www.chabad.org/cjn.htm).⁷

Chabads website, som i øvrigt går helt tilbage til 1988, er altså en landvinding, som man fra officielt hold er stolt af. Ansvar for og udviklingen af deres website er derfor blevet placeret hos deres uddannelsesafdeling, Merkos L'Inyonei Chinuch, der står for udbredelsen af chasidismen (Chabad-chasidismen), og som derfor er den mest betydningsfulde afdeling indenfor Chabad organisationen.⁸ Ud fra opbygningen af siden, f.eks. størrelsen, de har købt egen søgemaskine, de har købt sig til professionel hjælp til at designe siden, kan vi ligeledes slutte os til, at homepagen må være ekstraordinær dyr. Alligevel kan homepagen umiddelbart virke temmelig utraditionel. Dvs. siden er - som tidligere omtalt - meget skriftbaseret, har sparsom grafik, ingen "Java-teknik", etc. Dette kan næppe vidne om mangel på professionalisme, men må være et bevidst valg. Man kunne forestille sig, at Chabad med sidens seriøse udseende har villet give indtryk af, at det man kan foretage sig hér ikke er leg og pjat, men rangerer på linje med (Torah-) studier. På trods af Internettets "flygtige" karakter fortjener informationerne på *Chabad-Lubavitch in Cyberspace* at blive studeret med fordybelse og alvor.

⁷ Tolkningen baserer sig på en tale af rebben, Likkutei Sichos, Vol. XV,42, som ganske vist ikke drejer sig om Internet, men om telefon, radio og tv. Først senere har man tolket Internettet i samme lys.

⁸ Chabad udlægger en profeti til Besht om, at frelsen kommer, når Beshts lære bliver udbredt til hele verden. (Friedman, 330f).

“What is it that’s going on here?”

Satmarerne opfatter alle former for massekommunikation som en trussel mod deres eget verdensbillede⁹, og derfor retter homepage sig ikke mod “rigtige” satmarere. Som nævnt ovenfor vil homepage i modsætning til *Chabad-Lubavitch in Cyberspace*, der altid holdes i et for alle let forståeligt sprog og dermed har en meget bred appel¹⁰, imidlertid ikke kunne forstås af ikke-ortodokse jøder, og vi kan hermed slutte, at den heller ikke er stilet til den bredere jødiske verden.¹¹ Målgruppen må altså være “andenrangs” satmarere, det vil sige mennesker, der befinder sig i periferien af bevægelsen, som man dels ønsker at fastholde og dels ønsker skal tale bevægelsens sag og det er derfor oplagt, at Internettet aldrig kan opnå samme status hos satmarerne.

Satmarernes homepage byder da heller ikke på noget ekstraordinært, men er opbygget som de fleste andre homepages. Der er intet professionelt design, den er konstrueret over tre tables, der er ingen søgemaskine, ingen database o.l. Faktisk kan enhver med en smule kendskab til Internettet konstruere en sådan. Disse forhold peger på, at siden bestyres af en enkelt eller to personer, som er interesseret i WWW, men ikke har økonomisk rygdækning fra en organisation. Med andre ord bærer homepage præg af det paradoks siden egentlig er: På den ene side er Internettet på kanten af, hvad en “ægte” satmarer finder lødigt, og på den anden side har nogle indenfor organisationen alligevel følt det nødvendigt at forsvare organisationens synspunkter nu, da så mange andre jødiske bevægelser er gået på Internettet.

Chabad og satmarerne diskuterer ikke umiddelbart med hinanden på Internettet. Vi finder ikke eksempler på, at de henvender sig direkte til hinanden. Alligevel er der ingen tvivl om, at grupperne via deres præsentation af emnet, fortielse af aspekter og måden de giver surferen mulighed for at agere på homepage, fortsætter den kamp, der foregår i det “virkelige” liv - både mellem de to omtalte grupper men også i resten af det jødiske samfund hér på Internettet. Mediet er nemlig blevet det stærkeste våben i denne kamp og de religiøse grupper er blevet bevidste om, at den, som får tilkæmpet sig den højeste stemme indenfor denne verden, bliver signifikatoren for det jødiske folk af den ægte jødedom.

Litteratur

- Abramov, Shene'ur Z., 1976, *Perpetual Dilemma: Jewish Religion in the Jewish State*, London.
Friedman, Menachem, 1994, “Chabad as Messianic Fundamentalism: From Local Particularism to Universal Jewish Mission”, i: Marty & Appleby.
Goffman, Erving, 1974, *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Citeret efter

⁹ Selvfølgelig med undtagelse af deres egne medier.

¹⁰ Sproget er almindeligt engelsk, dvs. man anvender ikke tekniske termer uden efterfølgende forklaringer eller hebraisk eller jiddish, hvilket har ført til, at ikke nok med at de når ud til sekulære jøder, men de appellerer også til ikke-jøder.

¹¹ Der anvendes mange tekniske termer, bringes billeder af folk og bøger, som kun en indforstået ville kunne identificere, skrives passager på jiddish og hebraisk. De synes ej heller at være spor interesseret i at gøre deres engelsk korrekt hverken m.h.t. ortografi eller syntaks.

Sarah Lindeberg og Benny Lindeberg

- Lemert & Branaman.
-, 1977, "The Arrangement between the Sexes.", citeret efter Lemert & Branaman.
Hall, Stuart, 1982, "The Rediscovery of "Ideology": Return of The Repressed in Media Studies", i: Gurevitch, Michael et al. (eds.), *Culture, society and the media*, Methuen.
-, 1985, "Signification, Representation, Ideology: Althusser and The Post-Structuralist Debates", i: *Critical Studies in Mass Communication*, Vol. 2, No. 2.
1996, "New Ethnicities" i: Morley, David & Kuan-Hsing Chen, *Stuart Hall. Critical Dialogues in Cultural Studies*, London.
Lemert, Charles & Ann Branaman (Eds.), 1997, *The Goffman Reader*, Blackwell.
Marty, Martin E. & R. Scott Appleby, 1994, *Accounting for Fundamentalism: The Dynamic Character of Movements*, Chicago.
Ravitzky, Aviezer, 1994 "The Contemporary Lubavitch Hasidic Movement: Between Conservatism and Messianism", i: Marty & Appleby.
Rubin, Israel, 1972, *Satmar: An Island in the City*, Quadrangle Books.

Summary

This purpose of this article is to examine what happens to the message of religious groups when it is disseminated through the Internet, and whether we as students of religion can use well-known methods to study the religious groups on this new media. In order to look into this problem we have chosen to focus on two Jewish groups, namely Satmar- and Chabad-Chasidism. We attempt to show how the introduction by Erving Goffman of the concepts of "frames" and "situations" is particularly useful for our understanding of the interaction on a homepage, but has to be supplemented with Stuart Hall's concept of hegemony, as Goffman isn't concerned with the motivations of the groups' introduction and maintenance of the "frames". Hall's theory on the other hand shows that "frames" do not exist by themselves, but represent the ideological standings of the religious group. The application of the methods on the homepages of Satmar- and Chabad-Chasidim illustrates precisely that also on the Internet as well as in "real life" we find framing. Despite the fact that the visitor to the homepage gets the feeling navigating freely exactly the "frames" lead him to the perception of Judaism being in accordance with what the group holds for true Judaism, which for the Satmar-Chasidim is equivalent to anti-Zionism, and in the case of Chabad-Chasidim to messianism.